

A Marica grófnő és ami mögötte van
-Nyolcvan éve mutatták be Aradon Kálmán Imre operettjét-

Az 1880-as évektől az aradi színház számára – ugyanúgy mint a többi vidéki teátrum esetében – az etalon Budapest, az újdonságok java részét az ottani sikerdarabok képezik, ezeket, hogy újszerűségüket megőrizzék, igyekeznek minél hamarabb műsorra tűzni, s a színpadra állítás szerényebb körülmények között szintén a fővárosi mintát követi.

Ez a műsorpolitika az 1920-as impériumváltás után is megmaradt, azzal együtt, hogy a lehetőségek sokkal korlátozottabbak. A direktorok a két világháború közötti időszakban is Pestre jártak az új darabok után, s ezek 7-8 hónap múlva, de legkésőbb a következő évadban színre is kerültek. Csak példaként: A *hattyú* (Molnár Ferenc) bemutatója a Vígszínházban 1920. december 20., Aradon 1921. szeptember, Lehár *Kék Mazúrját* a Király Színházban 1921 májusában játszották először, Aradon pedig 1921 októberében. Ám a *Marica grófnő* bemutatójára majdnem két évet kellett várniuk a helybelieknek. Hogy miért, annak a korra jellemző külön története van.

De kezdjük az elején.

Kálmán több mint 20 műve közül a *Marica grófnő* az egyik legnépszerűbb operett magyar nyelvterületen és nemzetközi szinten egyaránt. Ezt sokan a szerző „legmagyarabb” dallamvilágú művének tartják azzal együtt, hogy Kálmán Imre a legkülönbözőbb stílusokba kalauzolja a nézőt: az amerikai foxtrottól a shimmy-ig, a bécsi keringőtől a magyar csárdásig, no és a cigányzenéig. Vannak benne csodaszép szólók, andalító duettek, vérpezsdítő táncok, látványos revü és igazi magyaros mulatás – ahogy az egyik mai kritikus jellemzi a művet az *Opera Világ* 2007. júliusi számában.

Az eredeti osztrák szövegekönyv (Julius Brammer és Alfred Grünwald munkája) az eseményeket a ma Horvátországban található Varasdra (horvátul Varaždinba) helyezte, de a szereplők magyar nevei (Endrődy-Wittenberg Tasziló, Török Béla, Zsupán Kálmán) így is elfogadhatóak, hisz a város, az egykori magyar királyi birtok, annak idején a Monarchiához tartozott.

A darabot az 1924-es, nagy sikerű bécsi bemutató után a két világháború közötti szórakoztató irodalom kiemelkedő személyisége, **Harsányi Zsolt** (1887–1943) ültette át magyarra, ő helyezte az eseményeket Kolozsvár környékére. Ebben személyes emlékei is irányíthatták, hisz ott végezte az egyetemet, de benne volt a trianoni „csapás” után elvesztett kincses város iránti nosztalgia. A magyar ősbemutató óriási sikeréhez feltétlenül hozzájárult a máig népszerű dallam, a „szép város Kolozsvár” szövege. (A joytube-on keresgélve találtam olyan változatot, ahol a horvát énekesek legalább olyan

büszkeséggel éneklük a saját nyelvükön, hogy „menjünk Varaždinba”, ahogyan mi azt, hogy „szép város Kolozsvár.”)

Harsányi magyarosította az operett másik népszerű dalát is, amelynek eredetijében a vidéki birtokon intézőként sínylődő álruhás gróf a Monarchia fővárosát sírja vissza, és a bécsi nők után vágyódik, a magyar változat szövegében azonban azt éneklük: „Mondd meg, hogy imádom a pesti nőket (...) a dal következő soraiban pedig valahol ott bujkál az elszakított területek lakóinak a fájdalma az elvesztett főváros után. (Öleld meg Pestemet, én drága Pestemet)

E mellett az eredeti librettóban az operettek szokásos groteszk figuráját itt Populescu Dragomirnak hívják. A szövegírók feltehetően szláv hangzású nevet kerestek, mert a szerep komikumának egyik forrása az idegen akcentus. A név így maradt a magyar átiratban is, s ez Erdélyben a hatalmon lévők körében „kiverte a biztosítékot”. Az Aradi Közlöny tájékoztatása szerint a román művészeti főfelügyelő azt nyilatkozta, hogy az operettben ez a Populescunak nevezett személy durva és primitív figura, ez sérti a románok önérzetét, ezért a darab itt nem játszható. (A szereplők neve más alkalommal is gondot jelentett, 1925-ben Temesváron Molnár *Üvegcipő* című vígjátékát kellett levenni a műsorról azért, mert a vígjáték házmesterét Popovicsnak hívták, és ugyanez volt a családneve a város főcenzorának is.)

Az operett erdélyi bemutatásának engedélyezését Gróf László, nagyváradi színiigazgató harcolta ki hosszú győzködés után, pedig a probléma megoldása mai szemmel nézve nagyon egyszerű volt: a cenzúra által kifogásolt romános nevű szereplőből horvát lovag lett Dragomir néven, s ez Erdélyben megnyugtatta a kedélyeket. (A figurának egyébként a nevéen kívül nem volt semmi egyéb román vonatkozása.)

A darab erdélyi bemutatását 1926 nyarától engedélyezték, így az július elején került színre Nagyváradon, majd Aradon. Itt a mű színpadra kerülését két direktor, Fekete Mihály és Maurer Béla egymás elleni harca előzte meg, mindkettő a nemrég engedélyezett operett bemutatásából akart annyi jövedelemre szert tenni, hogy kifizethesse színészeit. Feketének az 1925/26-os évad folyamán hamis vádak alapján vonták meg a koncesszióját, és miután rehabilitálták, újjá szervezett együttesével akart visszatérni Aradra, Maurer pedig a helyette kinevezett aradi direktor volt, aki az évad folyamán a nemrég bevezetett magas adók miatt jutott csődbe, ezért nem tudott az együttesének fizetni. A harc elsősorban abból állott, hogy egymást vádolták a temesvári illetve az aradi városvezetés előtt (a koncesszió az Arad–Temesvár–Lugos körzetre szólt.). Az aradi tanács pedig mindkét igazgatóval tárgyalt, s hol az egyiket, hol a másikat biztatta. (A csúnya küzdelemről az Erdélyi Hírlap *Furcsa operett háború* címmel 1926 júliusában számolt be.)

A *Marica grófnő* bemutatási engedélyét végül Maurer Béla kapta meg, a produkció igen jó kritikát kapott: a címszereplő Horváth Mici „gyönyörű toalettjében színesen, közvetlenül játszott, gyönyörűen énekelt (...), Tasziló Fratta Géza volt, Lizát Betegh Béby, Zsupánt Jakabffy Dezső alakította vérbő humorral, Dragomír alakjából Győző remek jellemkarikatúrát fabrikált.” Jó volt a kar és a zenészek. (Erdélyi Hírlap, 1926. július 3.) A nyolc sikeres előadás szép pénzt, 120 000 lej hozott, de a tartozások megadása után a színészek gázsijára mindössze 35 000 lej maradt.

Mindez azonban nem zavarta az operett sikersorozatát, a következő évadban Szendrey Mihály igazgatása idején nagyon hamar megérte a 25. előadást, ennek keretében a művet Faludy Károly gyermek együttese is bemutatta.

A *Marica grófnőt* Európától Amerikáig ma is játsszák, az operett első román nyelvű előadása 1927-ben volt, Leonardi bukaresti operett együttese adta akkor elő. A bukaresti operettszínház illetve a temesvári opera napjainkban is műsorán tartja a darabot. A sokat vitatott szereplő az ő előadásaikon Ioța (printűl Populescu) néven szerepel.

Cyrano szállóigévé vált mondása a híres Orr-monológból erre is érvényes: „Mert magamat kigúnyolom, ha kell, /De hogy más mondja, azt nem tűröm el!”

Piroska Katalin

Szövétnék, 2016. augusztus

Könyvészet

Darvai Nagy Adrienne, *Állandóban változó*. Mentor kiadó, Marosvásárhely, 2003

Magyar Színháztörténet 1920–1949. Szerkesztő Gajdó Tamás. Bp. 2005.

A most készülő *Az aradi magyar színjátszás 130 éve II.* kötetének erre az időszakra vonatkozó összegyűjtött anyaga (gépirat)